

F/A-18 HORNET

PUOLUSTUSVOIMIEN SUURHANKE

SISÄLLYS:

3	JOHDANTO
4	POLITIikka MUOVAA HÄVITTÄJÄVALINTAA
5	HORNETIN VALINTAPERUSTEET
6	F/A-18 KILPAILIJAT
7	KONEMÄÄRÄ
8	HANKKEEN HINTA
9	MÄÄRÄRAHAT LOPPUMASSA
10	MUUT MAANPUOLUSTUKSEN OSA-ALUEET HORNETTIEN MAKSUMIEHENÄ
11	HORNETTIEN TEHOA EI OLE VARAA HYÖDYNTÄÄ
12	PUOLUEETTOMUUS JA HORNETIT
13	HÄVITTÄJÄHANKINNAN ETENEMINEN
14	YHTEENVETO
15	LÄHDETEOKSET

JOHDANTO

Suomen 6. toukokuuta vuonna 1992 julkistama päätös 57:n F/A-18C ja 7:n F/A-18D "Hornet"-torjuntahävittäjän hankkimisesta on viime vuosikymmenien selvästi suurin ja ehkä eniten arvostelluin asehankinta. Kustannuksiltaan se on suurin yksittäinen asehankinta koko itsenäisen Suomen historiassa. Nimenomaan kustannustekijä oli (jo) tuolloin suurimman kritiikin syy, sillä vuosi 1992 oli taloudellisen laman huippuvuosi ja miljardien markkojen käyttö yhteen asejärjestelmään tuntui monen mielestä oudolta, kun rautaesirippu oli juuri murtunut Euroopassa ja 3. maailmansodan uhka lähes kadonnut.

Hornet-hankinnan tarkoitus on korvata nyt Suomen Ilmavoimien käytössä olevat hävittäjäkoneet, joiden tehokkain käyttöikä ja taistelukyky on päättymässä. On helppo yhtyä Ilmavoimien kantaan siitä, että Hornet-hankinta tulee nostamaan ilmavoimien suorituskyvyn tasolle, jolla se ei ole koskaan aikaisemmin ollut. Vaikka konemäärä on Suomen naapurimaihin nähden pieni, ovat koneet kuitenkin tekniseltä suorituskyvyltään jopa suurvallon Venäjän huippukoneiden tasoa (elleivät parempia).

Tiedotusvälineet ja erityisesti puolustusvoimat ovat kilpaa hehkuttaneet Hornettien suorituskykyä ja niiden merkitystä Suomen puolustukselle. Kuitenkin Hornet-kauppaan, kuten muihinkaan Suomen tekemiin asekauppoihin liittyvistä tiedoista ja poliittisista ja taloudellisista kytköksistä ei ole haluttu avoimesti ja kriittisesti keskustella. Selitykseksi on useasti tarjottu, että ko. tiedot ovat sotasalaisuuksia. Kummalliseksi tämän vastauksen tekee se, että useiden Suomen tekemien asekauppojen asiakirjat ovat myyjämaassa julkisia ja kuka tahansa voi niihin tutustua. Mikäli joku suomalainen haluaa tarkkaa tietoa maamme puolustusvoimista, hän saa sitä parhaiten ulkomaalaisista kirjoista. Yleinen tapa tuntuukin olevan, että oman maan kansalaisille ei asioista kerrota, ainakaan julkisuudessa, vaikka vieraat valtiot ja niiden kansalaiset saavatkin niistä halutessaan tietoa. Hornet-hankinta on onnistunut erinomaisesti jatkamaan tätä puolustusvoimien omalaatuista perinnettä.

Tutkielmassani olen keskittynyt etupäässä selvittämään Hornet-hankinnan virallisia ja epävirallisia syitä, eli miksi juuri kyseinen kone valittiin. Samalla pyrin havainnollistamaan hankkeen seurauksia ja pohtimaan, olivatko hankkeen hyödyt haittoja suuremmat. Tutkielmani tiedot pohjautuvat alan asiantuntijoiden ja tutkijoiden kokoamiin tietoihin, sekä hankkeen puuhamiesten (ja naisten) omiin lausuntoihin. Olen pyrkinyt karsimaan liiallisen pikkutarkat tekniset tiedot, jotta asiaan perehtymätönkin lukija saa hyvän yleiskäsityksen asioista.

POLITIIKKA MUOVAA HÄVITTÄJÄVALINTAA

Suomi oli hankkinut torjuntahävittäjiä ilmavoimilleen tasaiseen tahtiin jo vuosikymmeniä ennen Hornet-hankintaa. Hankinnoissa oli periaatteena se, että puolueettomuuden nimissä hankitaan aina yksi konetyyppi idästä ja toinen lännestä esim. J-35 Draken ja MiG-21 . Vuonna 1992 Suomi teki kuitenkin poikkeuksen tästä kalliista "säännöstä" ilmoittaen ostavansa kerralla yhteensä 64 F/A-18 Hornet-hävittäjää Yhdysvalloista.

Hornet-hävittäjiä oli esitelty puolustusvoimille jo 80-luvun puolivälissä, mutta poliittisista syistä amerikkalainen kone ei voinut tuolloin tulla kysymykseen. Toisaalta Suomi oli myöskin luokiteltu USA:ssa sellaiseksi maaksi, johon Yhdysvallat ei saa myydä nykyaikaista sotilastekniikkaa [1].

Kun talousvaikeuksissa kamppaileva McDonnell Douglas vuoden -90 lopulla tarjoutui myymään Suomelle Hornetteja "alehintaan", Ilmavoimien komentaja Heikki Nikunen innostui. Hän tunsu jo ennestään USAF:n johtoa [2], jonne myös monilla muilla Horneteista päättävillä oli läheisiä suhteita [3].

Hornet-hankinta oli selvä jo vuoden -91 alussa, kysymyksen ollessa tuolloin, riittävätkö rahat [4]. Puolustusministeri Elisabeth Rehn sanoi haastattelussa vuoden -91 lopulla, että F/A-18 oli sen pahinta kilpailijaa F-16 halvempi vaihtoehto [5]. Hintatietojen perusteella tämä on täysin käsittämätön väite, mutta tukee hyvin johtopäätöstä, että Hornetit oli jo päätetty hankkia. Puolustusministerin lisäksi puolustushallinto, valtionvarainministeri Iiro Viinanen ja pääministeri Esko Aho olivat ilmeisen ihastuneita Hornetteihin, he päättivät hankkia kerralla kunnon koneet, kun siihen nyt yllättäen oli mahdollisuus [6].

Suomen hallitus ei kuitenkaan keskustellut hankkeesta kertaakaan periaatteellisella tasolla. Muut ministerit olisivat halunneet ennemminkin panostaa maavoimiin, mutta heidät vaiennettiin [7]. Kansanedustajia taas ei asiasta informoitu, joten he joutuivat äänestämään ensimmäisestä 9,5 miljardin markan tilausvaltuudesta sokkona [8].

- 1: Heikki Hiilamo & Simo Sipola: Aavelasku s.23-24
- 2: Heikki Hiilamo & Simo Sipola: Aavelasku s.26
- 3: Heikki Hiilamo & Simo Sipola: Aavelasku s.30
- 4: Heikki Hiilamo & Simo Sipola: Aavelasku s.26
- 5: Daily Defence 10/1991
- 6: Heikki Hiilamo & Simo Sipola: Aavelasku s.26
- 7: Heikki Hiilamo & Simo Sipola: Aavelasku s 33
- 8: Heikki Hiilamo & Simo Sipola: Aavelasku s.31

HORNETIN VALINTAPERUSTEET

Kun uusien torjuntahävittäjien hankintaa suunniteltiin, Suomen Ilmavoimat oli erityisesti painottanut, että se haluaa yksimoottorisen hävittäjän, mikäli koneet hankitaan samalta valmistajalta [9]. Yksimoottorisen koneen huolto ja käyttö on nimittäin edullisempaa. Koneen tuli luonnollisestikin sopia Suomen ilmastoon sekä täyttää tietyt suoristuskäyttöön vaadittavat vaatimukset. Mirage 2000, JAS-39 ja F-16 olivat ainoat, jotka täyttivät nämä ehdot [10]. Päättämällä F-18 mukaan tarjouskilpaan (ja myöhemmin valitsemalla sen) ilmavoimat pyörsi sanansa. Tämä on merkittävää ajatellen sitä, että tarjouskilvassa olisi saattanut olla hyvinkin toisenlainen osanotto, mikäli mukaan olisi alun alkaenkin kelpuutettu myös kaksimoottorisia koneita.

Ne tahot, jotka päättivät tämän yhden kalliimman 2-moottorisen koneen ottamisesta mukaan tarjouskilpaan, päättivät siis samalla, että Suomella on varaa ostaa kyseinen kone. Näin tekemällä ne myös käytännössä päättivät, että kyseinen kone hankittaisiin.

Yhtenä kauppojen tärkeimmistä kriteereistä olivat vastakaupat. Sanalla vastakauppa pyrittiinkin aikaansaamaan mielikuva, että koneet eivät itseasiassa maksa mitään, koska Suomesta ostetaan vastaavalla summalla tuotteita siihen maahan, josta kone ostetaan. Kuitenkin F/A-18 Hornetin valmistajalla, McDonnell Douglasilla oli tuolloin vähiten vastakauppoja, vain n. 100 miljoonaa markkaa (esim. JAS-39:llä 1,5 miljardia mk) [11].

Paitsi (tai siitä syystä) että vastakauppoja ei tuolloin ollut juurikaan MDD:lta tulossa, virkamiehet eivät suostuneet näyttämään vastakauppa-asiakirjoja kansanedustajille [12].

9: Heikki Hiilamo & Simo Sipola: Aavelasku s.23

10: Insinöörieverstiluutnantti Jyrki Laukkanen: ILMAVOIMAT 1991 s.95

11: Heikki Hiilamo & Simo Sipola: Aavelasku s.13

12: Heikki Hiilamo & Simo Sipola: Aavelasku s.31

F/A-18 KILPAILIJAT

F/A-18 oli ilmailutoimittajien ja alan ammattilaisten mielestä varsinainen yllätysvalinta. He eivät uskoneet Hornetin voittoon tämän korkeiden käyttökustannusten vuoksi [13]. MDD:n edustajat olivat itse lisäksi vakuuttaneet suomalaisille toimittajille pari vuotta aikaisemmin, että Suomella ei ole varaa ostaa F/A-18 [14].

Puhtaasti kustannusten vuoksi näytti siltä, että ainoa kone, jonka hankintahinta olisi sopinut ilmoitettuun 10 miljardiin, oli F-16 "Falcon". Myös Ilmavoimien edustajat myönsivät myöhemmin, että F-16 oli "reilusti halvin kone" [15]. Vaikka F-16 ei teknisessä vertailussa osoittautunut yhtä hyväksi kuin kalliimpi Hornet, oli se hankintahinnaltaan ja eliniän käyttökustannuksiltaan edullisin [16]. Suomelle tarjottiin lisäksi F-16 koneen uusinta mallia, jonka tuotanto oli vasta alkanut.

F-16 kauppias Edward Sleeper toi jo tarjouskilvan aikana esiin USA:n lait, jotka kieltävät aseiden myynnin ulkomaille halvemmalla kuin mitä maan armeija joutuu niistä maksamaan. Hän totesi, että näin ollen Hornettien hinta olisi n. 50 000 000 \$ / kpl, eli 64 Hornettia maksaisi (kursseista riippuen) 14- 17 miljardia markkaa, johon Suomen osoittamalla rahoilla ei olisi varaa [17]. Suomi olisi saanut aikaisempien F-16 kauppojen perusteella koneet jopa alle 8 miljardilla, sillä koneita on otettu USA:ssa käyttöön noin puolet Hornetteja pienemmillä kustannuksilla [18].

Suomen kauppaa ennen Edward Sleeper oli osoittanut etelä-korealaisille F/A- 18 koneen kalleuden ja saanut nämä valitsemaan itselleen F-16 [19]. Nyttemmin myös Norja on pudottanut mm. F/A-18 pois hävittäjäkilvastaan (ja jäljelle on jäänyt Eurofighter 2000 ja F-16) [20].

Mirage 2000 ja JAS-39 eivät tarjouskilpailun alkaessa olleet loppuun saakka kehitettyjä, toisin kuin F-18 ja F-16. Lisäksi Mirage 2000 ei ollut saanut vielä yhtään tilausta ja sitä pidettiin kalliina niin hinnaltaan kuin käyttökustannuksiltaan [21].

Mirage 2000-koneen valinnalla Ranska olisi tosin lupautunut puhumaan Suomen EY-jäsenyyden puolesta [22]. Ruotsalaislehdet väittivät lisäksi, että Suomi ei olisi saanut JAS-39 koneisiin huippunykyaikaisia (yhdyksvaltalaisia) AMRAAM-ohjuksia [23].

Mielenkiintoinen ja varmasti edullinen tarjous tehtiin Suomelle huhtikuussa 1992, kun Venäjän presidentti Boris Jeltsin määräsi, että Suomelle olisi myytävä pilkkahintaan venäläisiä MiG-29 ja MiG-31 koneita, jotka olivat Venäjän ilmavoimien uusinta kalustoa. Samalla hän valtuutti ministeriönsä sopimaan 100 % vastakaupoista. Asia ei edennyt kuitenkaan neuvotteluja pidemmälle [24], vaikka osa koneista olisi voitu saada Venäjän velkojen kuoletuksina käytännössä ilmaiseksi [25].

13: Heikki Hiilamo & Simo Sipola: Aavelasku s.13

14: Heikki Hiilamo & Simo Sipola: Aavelasku s.24

15: Heikki Hiilamo & Simo Sipola: Aavelasku s.55

16: Heikki Hiilamo & Simo Sipola: Aavelasku s.12

17: Heikki Hiilamo & Simo Sipola: Aavelasku s.61

18: Heikki Hiilamo & Simo Sipola: Aavelasku s.55

19: Heikki Hiilamo & Simo Sipola: Aavelasku s.60

20: Siivet 2 / 97 s.12

21: Heikki Hiilamo & Simo Sipola: Aavelasku s.13

22: Mauno Koivisto 1995

23: Heikki Hiilamo & Simo Sipola: Aavelasku s.14

24: Heikki Hiilamo & Simo Sipola: Aavelasku s.39

25: Hufvudstadsbladet 8.12.1988

Kuvat ja kuvatestit: ILMAVOIMAT 1991 + MiG:n kotisivut I- Net + FIGHTER!-kirja (eng.)

KONEMÄÄRÄ

Suomen uuden torjuntahävittäjän valinnassa oli tärkeää valitun merkin lisäksi valittu konemäärä. Pariisin rauhansopimus määrää, että Suomella ei saa olla enempää kuin 60 taistelukonetta. Pariisin rauhansopimus on kuitenkin katsottu jo vanhentuneeksi, sillä lähes kaikki osapuolet ovat rikkoneet sitä (esim. Saksalla on sukellusveneitä). Rauhansopimus on siis menettänyt merkityksensä aserajoitusten osalta, joten Suomi olisi periaatteessa voinut ostaa vaikka 600 konetta, jos vain rahaa olisi ollut riittävästi.

Suomi osti siis 64 konetta, mutta oliko tämäkään määrä oikea? Lounais-Suomen Sotilasläänin komentaja Veikko Vesterinen ilmaisi ensimmäisenä, että koneita olisi pitänyt tilata vähemmän. Valtionvarainministeri Iiro Viinanen hermostui Vesterisen kommentteihin [26], vaikka Vesterisellä olikin paljon tukijoita. Everstiluutnantti Pekka Tuunanen paljasti, että Ilmavoimat pitivät vaihtoehtona 45-50 koneen ostamista [27].

Rauhan aikana Suomessa tulotaisiin toimeen 45-50 hävittäjällä [28], eli pystyttäisiin estämään Suomen ilmatilan luvaton käyttö sekä valvomaan sitä [29].

Sotatilanteessa Suomen Ilmavoimien tarkoitus on tuottaa hyökkäjälle valikoituja tappioita painopistesuunnassa [30]. Näin ollen onkin perusteltua kysyä, miksi 45 konetta olisi vähemmän uskottava määrä kuin 60, jos tarkoituksena olisi vain tuottaa hyökkäjälle "valikoituja tappioita" painopistealueella.

Monet sotilasasiantuntijat pitävät 60 konetta merkityksettömänä sotatilanteessa, vasta parisataa konetta muuttaisi asian [31]. Esimerkiksi kerrottakoon, että Ruotsilla on taistelukoneita n. 300 ja Norja ja Tanska saavat vahvistuksia Natolta. Venäjällä taas on lähes 800 taistelukonetta [32].

Suomen puolustusvoimia tutkinut, norjalainen Thomas Ries, arvioi, että Suomen olisi kannattanut ostaa vähemmän kuin 60 hävittäjää. Hänen mielestään Suomen viholliset olisivat joka tapauksessa ylivoimaisia ilmassa, joten Suomen tulisi perustaa puolustuksensa nimenomaan vahvoihin maavoimiin [33].

26: Heikki Hiilamo & Simo Sipola: Aavelasku s.34

27: Heikki Hiilamo & Simo Sipola: Aavelasku s.79

28: Heikki Hiilamo & Simo Sipola: Aavelasku s.96

29: Thomas Ries: Luja Tahto (suomennos englantilaisesta Cold Will) s.407

30: Everstiluutnantti Jouni Pystynen: ILMAVOIMAT 1991 s.19

31: Heikki Hiilamo & Simo Sipola: Aavelasku s.97

32: Heikki Hiilamo & Simo Sipola: Aavelasku s.97

33: Thomas Ries : Helsingin Sanomat 8.12.1991

HANKKEEN HINTA

Kun torjuntahävittäjien uusiminen oli tulossa ajankohtaiseksi huhtikuussa 1991, hankkeen hinnan arvioitiin olevan n.6 miljardia mk [34]. Kun hinta alkoikin tästä nousta, sanottiin syyksi dollarin kurssin muutokset [35]. On kuitenkin merkillistä, että asiasta päättävät tahot eivät ottaneet tätä seikkaa huomioon hankintamäärärahoja jakaessaan, eivätkä sen jälkeenkään niitä lisäämällä. Sveitsiläiset, jotka myös olivat ostaneet Hornetteja ihmettelivät, mikseivät suomalaiset ota huomioon dollarin todennäköistä vahvistumista [36]. Mikäli dollarin kurssi olisi pysynyt 5,5 mk:ssa ja indeksit MDD:n esittämässä arvioissa, olisi Hornettien hankintahinta voinut nousta jopa 20 miljardiin markkaan [37]. Varmuudella torjuntahävittäjien lopullinen hinta saadaan tietää vasta, kun viimeisetkin Hornetit ovat käytössä, eli v.2002 [38].

Hornettien hankintahinnan nousua ei ole kuitenkaan voitu perustella pelkällä dollarin kurssilla. 1980-luvun lopusta torjuntahävittäjien hankintahinta on noussut 2,5 -kertaiseksi, toisin kuin dollarin kurssi. Hinnan kasvua ei ole toistaiseksi voinut kukaan kovin vakuuttavasti selittää. Puolustusvoimien määrärahat eivät kuitenkaan ole juuri nousseet 80-luvun lopulta. Koska Hornet-hankinta rahoitetaan puolustusvoimien normaalista budjetista, on tämä aiheuttanut rahoituskriisin puolustusvoimille, koska määrärahat eivät ole riittävät.[39]

34: Hufvudstadsbladet 22.4.1989

35: Heikki Hiilamo & Simo Sipola: Aavelasku s.62

36: Heikki Hiilamo & Simo Sipola: Aavelasku s.65

37: Heikki Hiilamo & Simo Sipola: Aavelasku s.75

38: Heikki Hiilamo & Simo Sipola: Aavelasku 1. jälkinäytös s.32

39: Heikki Hiilamo & Simo Sipola: Aavelasku s.209

MÄÄRÄRAHAT LOPPUMASSA

Suomi käyttää vuodessa maanpuolustukseen vain n. 1,5 % bkt:stä, mikä on lukuna Euroopan alhaisimpia [40]. Majuri Esko Tavialan mukaan Suomen olisi nostettava puolustusbudjettinsa eurooppalaiseen keskiarvoon, eli yli 2 % bkt:sta. Hän puhuu esimiestensä luvalla, joten nykyistä korkeampaa puolustusbudjettia halutaan ilmeisesti puolustusvoimien korkeammiltakin tahoilta [41].

SDP oli suurempaa puolustusbudjettia vastaan. Kun Hornet-kauppojen kustannukset alkoivat luisua käsistä, SDP ehdotti, että torjuntahävittäjien määrää karsittaisiin. Näin tekemällä välttyttäisiin puolustusbudjetin kasvulta. Asiasta syntyi kompromissiratkaisu ja 90-luvun puolustusmäärärahoja päätettiin pienentää silloin suunnitellusta 127 miljardista 90 miljardiin markkaan. [42]

Tämä kompromissi oli paitsi epärealistinen, myös käytännössä mahdoton toteuttaa, kuten neuvottelutoimikunnan jäsen Jorma Hentilä totesi. 90 miljardin markan olisi pitänyt nimittäin riittää mm. 10 jääkäriprikaatin, panssariprikaatien ja torjuntahävittäjien hankinnan toteuttamiseen (esim. yhden jääkäriprikaatin kustannusarvio on n. 3 miljardia markkaa [43]). Hankintojen toteuttaminen vaatisi suurempia puolustusmäärärahoja, joita taas ei SDP hyväksyisi [44]. Koska SDP:n vaatimukset pienemmästä konemäärästä olivat kaikuneet kuuroille korville, puolustusvoimat olivat joutuneet pattitilanteeseen.

Tilannetta ei varmasti helpottanut sekään, että jo vuosina 1986-87 puolustusmäärärahat olivat jäänet 25 % parlamentaarisen puolustuskomitean suosituksista, jonka seurauksena jo tuolloin maavoimien materiaalihankinnat etenivät hitaasti [45]. Tällä hetkellä puolustusmäärärahoissa ollaan jo 15 miljardia jäljessä 80-luvun lopulla asetetuista tavoitteista [46].

Kallistuva Hornet-hankinta on siis jäädyttänyt maavoimien hankinnat miltei kokonaan, seikka josta sotilaat eivät pidä, koska alueellisen puolustusjärjestelmämme runko muodostuu maavoimista [47]. Esimerkkinä kerrottakoon, että vuosina 1998-99 Hornetit kuluttavat liki 90 % kaikista puolustustarvikkeiden hankintamäärärahoista [48].

40: Suomen puolustusvoimat ennen ja nyt s.163

41: Heikki Hiilamo & Simo Sipola: Aavelasku s.112

42: Heikki Hiilamo & Simo Sipola: Aavelasku s.20

43: Ermei Kanninen: Suomen puolustus s.96

44: Heikki Hiilamo & Simo Sipola: Aavelasku s.20

45: Thomas Ries: Luja Tahto (suomennos englantilaisesta Cold Will) s.209

46: Kalevi Lamminen (puolustusvaliokunnan puheenjohtaja): Seura-lehden haastattelu 16/97

47: Heikki Hiilamo & Simo Sipola: Aavelasku s.81

48: Heikki Hiilamo & Simo Sipola: Aavelasku s.100

MUUT OSA-ALUEET HORNETTIEN MAKSUMIEHENÄ

Kun Suomelle tarjoutui tilaisuus ostaa entisen Itä-Saksan armeijan aseistusta syksyllä 1991, "katastrofilta" vältyttiin. Hornet-hankinta voitiin sittenkin toteuttaa suunnitellussa laajuudessaan [49]. Tällä hyvin edullisella kaupalla voitiinkin peittää suurimmat määrälliset materiaalivejet maavoimissamme, mutta koska kalusto oli vanhaa ja osittain käytettyäkin [50], tulivatko myös laatuvaatimukset täytetyiksi ?

11 Jääkäriprikaatista vain 6 on nyt hyvin varustettuja, loput 5 huonosti. Yleisesti ottaen koko armeijan liikkuvuus on huono nykyaikaista sodankäyntiä varten [51]. Muiden kuin jääkäriprikaatien ilma- ja panssarintorjunta on kovin heikko, lisäksi pimeätaistelukyky on olematon [52].

Paitsi, että Hornet-hankinta on ahminut itselleen suurimman osan puolustusmateriaalin hankintabudjetista, on hankkeen toteuttamiseksi jouduttu supistamaan muista kuluista. Yksi näistä on henkilöstökulut, mutta myös kertausharjoituksista ja vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta on säästöyistä jouduttu tinkimään [53].

Kertausharjoituksiin on voitu taloudellisten syiden vuoksi kutsua vain vähän yli 30 000 reserviläistä vuodessa (1992), vaikka tavoitteena olisi n. 60 000 reserviläisen kouluttaminen [54]. Vuonna 1994 vajausta oli jo 150 000 reserviläistä [55]. Kuvaavaa on, että 60 000 reserviläisen kertausharjoittaminen vuosittain maksaisi vain 480 miljoonaa markkaa [56]. Kertausharjoitusten vähentäminen on erityisesti koskenut maavoimiin, koska nämä muodostavat määrällisesti suurimman osan joukoista ja niissä on suhteessa vähiten ammattisotilaita.

Säästöissä on jo jouduttu siihen pisteeseen, että sodanaikaisten joukkojen määrää on jouduttu karsimaan. Koulutetun reservin määrää on jouduttu laskemaan noin 700 000:sta noin 420 000:een sotilaaseen [57].

Maavoimien tilanteeseen ei ole myöskään luvassa parannusta, sillä synkimpien arvioiden mukaan maavoimat eivät tule saamaan uutta kalustoa ennen ensi vuosikymmenen alkua [58]. Huono tilanne tuskin korjaantuu vielä silloinkaan, koska Suomi on aikeissa ostaa kymmeniä kuljetushelikoptereita [59] sekä mahdollisesti myös taisteluhelikoptereita [60].

Lisäksi säästölinja on johtanut siihen, että vuosikymmeniä jatkunut tutkimus- ja tuotantoyhteistyö suomalaisen teollisuuden kanssa on loppumassa (ja työpaikkoja sen mukana). Tämä on seurausta siitä, että talousarvioesitykseen ei sisälly yhtään uutta maavoimien tilausvaltuutta ja jo hyväksytyt tilausvaltuuksia on lykättävä 287 miljoonalla markalla[61]. Kevytase-, kranaatinheitin-, tykki-, räjähdysaine- ja ampumatarviketeollisuus uhkaavat pysähtyä kokonaan varojen loppuessa [62].

49: Jan Klenberg: Kansan Uutiset 1.11.1994

50: Heikki Hiilamo & Simo Sipola: Aavelasku s.102

51: Kalevi Lamminen (puolustusvaliokunnan puheenjohtaja): Seura-lehden haastattelu 16/97

52: Ermei Kanninen: Suomen puolustus s.103

53: Ermei Kanninen: Suomen puolustus s.153

54: Suomen puolustusvoimat ennen ja nyt s.166

55: Ermei Kanninen: Suomen puolustus s.125

56: Ermei Kanninen: Suomen puolustus s.126

57: Kalevi Lamminen (puolustusvaliokunnan puheenjohtaja): Seura-lehden haastattelu 16/97

58: Eduskunnan puolustusvaliokunnan lausunto 3/1993

59: Siivet 2/1997

60: Heikki Hiilamo & Simo Sipola: Aavelasku s.103

61: Ermei Kanninen: Suomen puolustus s.137

62: Ermei Kanninen: Suomen puolustus s.139

HORNETTIEN TEHOA EI OLE VARAA HYÖDYNTÄÄ

F/A-18C Hornet on torjuntahävittäjänä keskiraskaasta päästä. Keveitä torjuntahävittäjiä ovat esimerkiksi JAS-39 Gripen ja F-16 ja raskaita esim. F-14 ja MiG-31. Tämä karkea jako perustuu lähinnä koneiden asekuormaan ja niiden tutkan tehoon [63]. Hinta yleensä kasvaa mentäessä luokasta ylöspäin.

Surkukupaisaa on, että Suomella ei ole rahaa hyödyntää näitä esim. F-16- koneeseen nähden ylivertaisia ominaisuuksia täysipainoisesti. Suomella tuntuu olevan varaa ostaa hintavia torjuntahävittäjiä, muttei aseita niihin. Hornet- hävittäjiin joudutaan taloudellisista syistä hankkimaan vain muutama ohjus konetta kohden [64]. Toisin sanoen Hornettien asekapasiteetista kyetään käyttämään vain kolmasosaa.

Ristiriitaiseksi tämän tekee se, että yksittäisen Hornetin hinta on n. 250 miljoonaa [65] markkaa, mutta Hornetin pääaseen, AMRAAM-ohjuksen hinta vain n. 2,8 miljoonaa markkaa [66]. Toisin sanoen, ilmavoimilla on rahaa n. 250 miljoonan markan hävittäjään, mutta sen aseistukseen vain n. 12 miljoonaa markkaa !

Koulutuksessa on jouduttu leikkaamaan kaikissa eri aselajeissa säästösyistä, joten Hornetitkaan eivät ole mikään poikkeus. Hornetilla pitäisi lentäjän pystyä lentämään 170 tuntia vuodessa, mutta nyt ei taloudellisista syistä ole varaa kuin 100 lentotuntiin [67].

63: Everstiluutnantti Jouni Pystynen: ILMAVOIMAT 1991 s.12-16

64: Insinöörieverstiluutnantti Jyrki Laukkanen: Yhteishyvä 5/97 ja Seppo Heiskanen: Siivet 3/1995

65: Heikki Hiilamo & Simo Sipola: Aavelasku s.61

66: Heikki Järvenpää: ILMAVOIMAT 1991 s.73

67: Heikki Hiilamo & Simo Sipola: Aavelasku 1. jälkinäytös s.26-27

PUOLUEETTOMUUS JA HORNETIT

Kallis Hornet-hankinta ja samanaikaisesti supistuva puolustusbudjetti saattavat lisätä puolustusjärjestelmän uudistuksen kannatusta puolustusvoimien ylimmässä johdossa [68]. Tilanne on nyt selvä: jos puolustusmäärärahoja ei nosteta, nykyistä puolustusmallia ei enää voida pitkään pitää yllä [69]. Vaikka virallisesti onkin ilmoitettu, ettei Suomi ole hakemassa NATO:n jäsenyyttä, on olemassa vaara, että Suomi joutuu menemään NATO:on ajopuuna. Merkkejä tästä ovat Hornettien lisäksi NATO:on sopivat viestijärjestelmät sekä toukokuussa 1997 Norjassa järjestettävät sotaharjoitukset, joihin Suomi osallistuu [70]. NATO-jäsenyyden kustannuksista on eri arvioita, puolustusvaliokunnan puheenjohtajan Kalevi Lammisen mukaan se maksaisi vuodessa n. 3 miljardia markkaa. Hän kuitenkin toteaa, että kyseisellä summalla Suomen puolustus voitaisiin "laittaa sellaiseen kuntoon, ettemme tarvitsisi NATO:a" [71].

NATO-keskustelun lisäksi Hornetteihin liittyy myös toinen merkittävä ulkopoliittinen suuntautuminen. Suomen puolustusvoimien komentaja Gustav Hägglund on esittänyt, että Hornetteja voitaisiin käyttää kansainvälisiin kriisinhallintatoimiin [72]. Käytännössä tämä tarkoittaisi esimerkiksi ent. Jugoslavian alueella tapahtuvaa ilmatilan valvontaa, jossa voitaisiin menettää kalliiden koneiden lisäksi omia sotilaita.

68: Heikki Hiilamo & Simo Sipola: Aavelasku s.110

69: Heikki Hiilamo & Simo Sipola: Aavelasku s.111

70: Kalevi Lamminen (puolustusvaliokunnan puheenjohtaja): Seura-lehden haastattelu 16/97

71: Kalevi Lamminen (puolustusvaliokunnan puheenjohtaja): Seura-lehden haastattelu 16/97

72: Heikki Hiilamo & Simo Sipola: Aavelasku 1. jälkinäytös s.32

HÄVITTÄJÄHANKINNAN ETENEMINEN

- 25.4.86 Puolustustoimikunnan mietintö
 - 12/88 Puolustusministeriö aloittaa hankinnan valmistelut
 - 4/89 Alustava tarjouspyyntö kolmelle konevalmistajalle
 - 2/90 Virallinen tarjouspyyntö 20+5 koneesta 3:lle valmistajalle
- 19.12.90 Parlamentaarinen puolustusvaliokunta jättää mietintönsä
 - 3.1.91 Tarkistettu tarjouspyyntö 60+7 koneesta
 - 12.4.91 Tarjouspyyntö Hornetista
 - 10.1.92 Eduskunta hyväksyy I tilausvaltuuden
 - 16.1.92 Viimeinen tarjouspyyntö
 - 6.5.92 Hankintapäätöksen julkistaminen

YHTEENVETO

F/A-18 Hornet on itsessään erinomainen kone. Suomen ilmavoimat haukkasi kuitenkin liian ison palan valitessaan sen Suomen uudeksi torjuntahävittäjäksi. Hornet on yksinkertaisesti liian kallis niihin tehtäviin, joita Ilmavoimille on määrätty. Mikäli torjuntahävittäjäksi olisi valittu esim. F-16, olisi rahaa säästynyt miljardikaupalla ja mikäli konemäärääkin olisi laskettu 40-45 koneeseen, olisi rahaa säästynyt n. 10 miljardia markkaa. Suomen pienessä puolustusbudjetissa tuolla rahasummalla olisi ollut käyttöä, puhumattakaan niistä säästöistä, joita pienemmät käyttökustannukset olisivat ajan myötä tuoneet. Onko ylipäätään mitään mieltä sijoittaa näinkin suuri summa 64:ään koneeseen, jotka joka tapauksessa tuhottaisiin ensimmäisenä sotatoimena, kenties suoraan lentokentilleen ?

F/A-18 Hornet ei sitäpaitsi ole pelkkä torjuntahävittäjä. Se on ilmapuolustus -ja rynnäköintitehtäviin tarkoitettu kone. Suomi kuitenkin korosti, että se haluaa keskittää vähät ilmavoimansa nimenomaan ampumaan alas vihollisen koneita, joten miksi ylipäätään valita rynnäköintiin soveltuva kone, jos kerran halutaan puhdas torjuntahävittäjä ?

Hävittäjävalinta oli erinomainen esimerkki suomalaisesta politiikasta ja päätöksenteosta. Kaikki päätettiin nopeasti, salaa ja pienen ryhmän kesken. Asiantuntijoita ei kuunneltu, asiasta ei julkisesti keskusteltu, eikä tehtyjä virheitä haluta vieläköön myöntää, niiden korjaamisesta nyt puhumattakaan. On kuitenkin syytä muistaa, että päättäjämme ovat onnistuneet tuhlaamaan moninkertaisen määrän rahaa pankkitukeen, joten tähän verraten Hornet- hankinta painii vielä höyhensarjassa.

LÄHDETEOKSET

- EDUSKUNNAN PUOLUSTUSVALIO-
KUNNAN LAUSUNTO 3 / 1993
- GUNSTON BILL: FIGHTER!: PARRAGON, 1997
- HEISKANEN SEPPO: (ARTIKKELI) SIIVET 3 / 1995
- HK (??): (ARTIKKELI) SIIVET 2 / 1997
- HIILAMO HEIKKI
& SIPOLA SIMO: AAVELASKU: LIKE, 1994
AAVELASKU: 1. JÄLKINÄYTÖS LIKE, 1995
- JÄRVENPÄÄ HEIKKI: (ARTIKKELI) ILMAVOIMAT 1991: RAAMATTUTALO,
1991
- KANNINEN ERMEI: SUOMEN PUOLUSTUS: OTAVA, 1994
- KLENBERG JAN: (ARTIKKELI) KANSAN UUTISET 1.11.1994
- KOIVISTO MAUNO: KOIVISTO: 1995
- LAMMINEN KALEVI: (HAASTATTELU) SEURA, 16 / 1997
- LAUKKANEN JYRKI: (HAASTATTELU) YHTEISHYVÄ 5 / 1997
- PYSTYNEN JOUNI: (ARTIKKELI) ILMAVOIMAT 1991: RAAMATTUTALO,
1991
- RIES THOMAS: LUJA TAHTO : KUSTANNUS OY SUOMEN MIES,
1989 (suomennos englanninkielisestä kirjasta COLD WILL)
(ARTIKKELI) HELSINGIN SANOMAT: 8.12.1991
- TIANEN LEENA
& REIMAN KALEVI: ILMAVOIMAT 1991: RAAMATTUTALO, 1991
- VALLAS HASSE: (ARTIKKELI) SIIVET 2 / 1997